

УДК 7.05:745:004

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2025.4.10>**Первих Іванна Ігорівна,**

аспірантка

Харківської державної академії дизайну і мистецтв

ORCID ID: 0009-0005-2923-2635

pervykh.iv@gmail.com

ТИПОЛОГІЯ ЗАСОБІВ HAND MADE У СУЧАСНОМУ ГРАФІЧНОМУ ДИЗАЙНІ: ПІДХОДИ, МАТЕРІАЛИ, ТЕХНІКИ

У статті розглядається питання типології засобів *hand made* у графічному дизайні. Аналізується зростання інтересу до рукотворних технік як до інструменту створення оригінальних візуальних рішень, здатних протистояти стандартизації та уніфікації цифрової мови. Застосування засобів ручної роботи у проєктуванні інтерпретується не лише як декоративна функція, а як складова концептуальної та емоційної взаємодії зі споживачем.

Типологію сформовано завдяки виявленню та систематизації засобів *hand made* за критеріями використаних матеріалів, технік і підходів до інтеграції у графічні проєкти. В межах запропонованої типології виокремлено три рівні: концептуальний, матеріальний та технічний. Концептуальний рівень охоплює підходи до інтеграції рукотворних елементів: повністю ручну роботу, гібридні практики з цифровими технологіями та комп'ютерні імітації рукотворності. Матеріальний рівень зосереджений на виборі ресурсів, серед яких традиційні, органічні, рециклінгові та експериментальні матеріали, що формують унікальні тактильні й візуальні властивості дизайнерських рішень. Технічний рівень включає широкий спектр художніх прийомів – від класичних графічних і живописних до паперопластики, дрібної пластики, ниткографії та змішаних технік.

Типологія засобів *hand made* є ефективним інструментом для наукового осмислення й практичного використання рукотворності у графічному дизайні. Вона сприяє розширенню меж творчого пошуку, актуалізації культурних традицій та впровадженню інноваційних рішень у глобалізованому візуальному середовищі. Аналіз прикладів сучасної дизайнерської практики, зокрема робіт-призерів міжнародних конкурсів, а також кейсів українських і зарубіжних дизайнерів, підтверджує зростання популярності рукотворних засобів у різних сферах графічного дизайну – від пакування до айдентики та реклами.

Ключові слова: графічний дизайн, засоби *hand made*, рукотворний дизайн, рукотворність, типологія.

Pervykh Ivanna. TYPOLOGY OF HAND-MADE TOOLS IN CONTEMPORARY GRAPHIC DESIGN: APPROACHES, MATERIALS, TECHNIQUES

The article addresses the issue of typologizing *hand made* tools in graphic design. It examines the growing interest in handcrafted techniques as a means of producing original visual solutions capable of resisting the standardization and unification of the digital language. The use of *hand made* tools in design is interpreted not merely as a decorative function but as an integral component of conceptual and emotional interaction with the audience.

The proposed typology was developed through the identification and systematization of *hand made* tools according to the criteria of materials, techniques, and approaches to integration within graphic design projects. Within this framework, three levels have been distinguished: conceptual, material, and technical. The conceptual level encompasses approaches to the integration of handcrafted elements, including fully manual practices, hybrid methods combining analog and digital technologies, and digital imitations of handcrafted aesthetics. The material level focuses on the choice of resources, ranging from traditional, organic, and recycled to experimental materials, which shape the unique tactile and visual qualities of design solutions. The technical level incorporates a broad spectrum of artistic methods – from classical graphic and pictorial techniques to papercraft, small-scale sculpture, thread graphics, and mixed media.

The typology of *hand made* tools thus represents an effective instrument for both scholarly reflection and practical application of hand-crafted aesthetics in graphic design. It contributes to expanding the scope of creative exploration, revitalizing cultural traditions, and implementing innovative solutions in a globalized visual environment. The analysis of contemporary design practice – particularly award-winning works from international competitions, as well as Ukrainian and international case studies – confirms the growing popularity of *hand made* means across various fields of graphic design, from packaging to visual identity and advertising.

Key words: graphic design, handmade tools, hand made design, handcraft, typology.

Вступ. Сучасна практика графічного дизайну демонструє зростання інтересу до засобів *hand made* як до інструменту формування оригінальних візуальних рішень та налагодження емоційної взаємодії зі споживачем. Використання рукотворних технік відкриває можливість вийти за межі цифрових стереотипів, наділяючи проекти фактурністю, матеріальною переконливістю та художньо-емоційною глибиною. Прагнення до унікальності та персоналізації зумовлює актуалізацію рукотворності у сучасній візуальній культурі. Її інтеграція у дизайн-проекти виходить за межі декоративної функції, перетворюючись на важливий інструмент конструювання змісту, що відображає культурні коди, локальну ідентичність і цінності сталого розвитку.

Попри зростання популярності засобів *hand made* у сфері графічного проектування, у науковому дискурсі спостерігається дефіцит систематизованих досліджень, присвячених аналізу підходів, матеріалів і технік, що застосовуються в сучасній дизайнерській практиці. Відсутність чіткої типології ускладнює процес проектування та аналізу дизайнерських рішень, обмежує розуміння потенціалу рукотворності як засобу формування нової візуальної мови.

Мета статті полягає у виявленні та систематизації засобів *hand made*, що набули поширення у сучасному графічному дизайні, а також у їхній типологізації за критеріями використаних матеріалів, технік та підходів до інтеграції у практику проектування.

Матеріали та методи. Дослідження ґрунтується на аналізі сучасних кейсів українських і зарубіжних дизайнерів, а також на актуальних теоретичних і практичних наукових джерелах, у яких розглядається використання рукотворних технік у контексті поєднання традицій та інновацій у сфері графічного дизайну.

У роботі застосовано системний підхід, що забезпечує всебічний аналіз засобів *hand made*, їхніх особливостей та взаємозв'язків, а також комплекс загальнонаукових методів, визначених метою дослідження. До загальнонаукових належать емпіричні (спостереження,

порівняння, опис, типологічний метод) та теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення) методи, які сприяли систематизації джерельної бази та виявленню тенденцій використання засобів *hand made* у сучасному дизайні.

Метод системно-історичного аналізу використано для огляду наукових джерел і простеження еволюції рукотворних засобів у графічному дизайні. Типологічний метод застосовано для виокремлення основних характеристик засобів *hand made* та їх упорядкування за критеріями використаних матеріалів, художніх технік і способів інтеграції у проекти. Завдяки цьому стало можливим ідентифікувати сталі й характерні ознаки об'єктів, згрупувати їх за спільними рисами та сформувані критерії оцінювання, що дало підґрунтя для систематизації та визначення типових підходів до застосування рукотворних засобів. Мистецтвознавчий та образно-стилістичний аналізи використано для дослідження художніх і композиційних характеристик, а також для визначення особливостей поєднання матеріалів і технік. Формальний аналіз допоміг оцінити колористичні, текстурні та конструктивні параметри рукотворних елементів у графічних проектах. Крім того, метод порівняльного аналізу дав змогу дослідити відмінності у використанні матеріалів, технік і підходів до інтеграції у дизайн, зіставити різні практики, виокремити ефективні рішення та окреслити актуальні тенденції сучасного графічного дизайну.

Результати. На сьогодні поняття засобів *hand made* у контексті графічного дизайну не має усталеного визначення у науковому середовищі. Спираючись на сучасні дослідження [1; 2; 3], під цим терміном пропонуємо розуміти художні елементи, створені вручну за допомогою традиційних мистецьких технік, які застосовуються в дизайнерських проектах для надання їм виразної рукотворної естетики. Вони можуть бути інтегровані як у фізичне, так і в цифрове середовище, зберігаючи характерні риси ручної роботи. У сучасному графічному дизайні рукотворні засоби набувають особливого значення як інструмент формування оригінальних візуальних образів, що відповідають суспільному запиту на індивідуальність,

тактильність та емоційність в умовах цифрової стандартизації.

Перехід від аналогових технологій і традиційних засобів комунікації до цифрового середовища спричинив суттєві зміни у сфері дизайну. Цей процес не лише змінив вплив і роль дизайну в суспільстві, а й відкрив простір для переосмислення самих підходів до проектування. Традиційні підходи поступово витісняються новими структурами та правилами, що формують інший спосіб створення й реалізації об'єктів. Водночас розмиваються межі між професійними ідентичностями дизайнера, художника й ремісника. Індустріальні, цифрові та традиційні рукодільні техніки все більше взаємодіють між собою, утворюючи симбіотичні практики. Ці зміни супроводжуються новою риторикою та нарративами об'єктів, які відображають не лише зміну суспільних цінностей і моделей споживання, а й нові підходи до створення візуальних і матеріальних рішень [4, с. 3].

У статті «Останні тенденції у графічному дизайні: рукотворні типографічні постери» С. Атасой зазначає, що зростання популярності засобів hand made у графічному проектуванні можна розглядати як реакцію дизайнерів на стандартизацію та уніфікацію цифрової візуальної мови [5]. Дослідниця трактує рукотворні типографічні постери як прояв художнього спротиву обмеженням традиційної типографіки, що передбачає відмову від надмірної декоративності на користь простоти, функціональності та чіткості сприйняття. Водночас, завдяки матеріальній природі ці роботи виходять за межі площинності, наближаючись до тривимірних форм, що відкриває нові можливості художнього пошуку та наділяє їх високим виразним потенціалом. Дизайнери, які застосовують рукотворні типографічні техніки, фактично виступають у ролі ремісників, створюючи унікальні рішення, відмінні від цифрової одноманітності. Вибір матеріалів у цьому контексті є цілеспрямованим: він узгоджується зі змістом проєкту та сприяє швидшій і точнішій передачі задуму, водночас підсилюючи візуальну ідентичність.

Важливою є також проблема імпліцитного знання у дизайнерських практиках,

адже інтуїтивні та тактильні навички роботи з матеріалами і рукотворними техніками значною мірою формують художню виразність та індивідуальність готового продукту. У цьому контексті засоби hand made варто розглядати не лише як сукупність технологічних прийомів, а як цілісну практику, що поєднує досвід, культуру та особисту стилістику дизайнера.

Типологія засобів hand made у сучасному графічному дизайні ґрунтується на систематизації матеріалів, технік і творчих підходів, що застосовуються для створення оригінальних візуальних рішень. У структурі типології простежуються кілька взаємопов'язаних аспектів: концептуальні підходи до використання рукотворності, вибір матеріалів із властивою їм фактурою та кольоровою гамою.

Перший рівень типології – концептуальний, – охоплює підходи до інтеграції засобів hand made у графічний дизайн – від використання повністю рукотворних технік до гібридних практик і цифрових імітацій. У межах цього рівня можна виокремити три підходи:

1. Рукотворний підхід – створення всього продукту вручну без залучення цифрової обробки. Такий підхід забезпечує максимальну неповторність, властиву традиційним ремісничим технікам. Водночас, використання лише ручної роботи супроводжується низкою проблем та викликів, які впливають як на творчий процес, так і на практичну реалізацію проєктів: значні часові витрати, складність повторного відтворення, обмеженість редагування та вартість виконання.

2. Гібридний підхід – поєднання ручної роботи з цифровими інструментами. Рукотворні елементи створюються за допомогою класичних художніх технік, після чого оцифровуються та комбінуються із засобами комп'ютерної графіки. Це дозволяє зберегти унікальні характеристики рукотворності – фактурність, багатошаровість, неповторність деталей – і водночас розширити можливості за рахунок масштабування, редагування, модифікації кольорової гами та мультиплікації елементів. Поєднання засобів hand made із сучасними цифровими інструментами сприяє появі нових напрямів у дизайні, розширює можливості для творчості та забезпечує

умови для створення інноваційних візуальних рішень. Особлива цінність полягає в унікальності ручної роботи, яку неможливо повністю відтворити цифровими засобами. Саме гібридний підхід, що поєднує ручну працю з цифровою обробкою, відкриває нові засоби виразності у графічному дизайні, повертаючи візуальній культурі багатшаровість і фактурність, втрачені в межах виключно цифрового середовища [6].

3. Цифрова імітація рукотворності – відтворення характерних ознак ручної роботи виключно програмними засобами. Такий підхід дозволяє зберегти візуальну мову ручної роботи (нерівності ліній, ефект мазка, текстури паперу тощо), проте втрачає фізичну автентичність, оскільки відсутній реальний матеріальний об'єкт. Створення дизайну виключно у графічних редакторах спрощує процес внесення змін, забезпечує швидке тиражування та доступність результатів, що особливо важливо у сфері комерційного дизайну. Проте творчий процес передбачає постійне поєднання та перекомбінацію елементів, подолання усталених і універсальних структурних схем, чого комп'ютерні технології, орієнтовані на стандартизованість, здебільшого не здатні забезпечити у повному обсязі [7, с. 703].

Другий рівень типології ґрунтується на матеріальному аспекті. Матеріальність та фізична взаємодія у процесі дизайнерського мислення відіграють ключову роль у формуванні нових підходів, сприяючи розширенню меж креативних практик. Вони стають підґрунтям для експериментів у дизайні, активізуючи тактильні й візуальні аспекти сприйняття та стимулюючи пошук інноваційних рішень [8]. У цьому контексті матеріальність постає не лише технічним ресурсом, а й самостійним носієм смислів, що надає проектам багатомірності та емоційної виразності.

Матеріальний аспект охоплює використання традиційних художніх і природних матеріалів. Наприклад, паперу ручного виробництва, текстилю, дерева, глини, текстури фарби та інших ресурсів, що забезпечують формування неповторних фактур і візуальних ефектів, недосяжних у межах суто цифрового

середовища. Такі матеріали забезпечують додатковий рівень сенсорного сприйняття, який посилює емоційний вплив дизайнерських рішень. Використання фізичних матеріалів уможливорює експериментування з формою, текстурою та кольором, розширюючи виразний потенціал сучасного дизайну. Варто зазначити, що у сучасній практиці фізичні матеріали нерідко залучаються переважно на етапі створення прототипу, після чого результати оцифровуються та адаптуються до умов масового виробництва. У такому випадку ефект матеріальності зберігається лише на рівні візуального відтворення, втрачаючи свою тактильну й сенсорну складову. Це зумовлює певне обмеження у передачі автентичності ручної роботи, оскільки матеріальність постає радше як стилістична імітація, ніж як безпосередній досвід взаємодії з об'єктом.

Матеріали, що застосовуються для втілення ручної роботи в дизайн-проектах, доцільно розділити на кілька основних категорій:

- традиційні (папір, картон, тканина, фарби, пластилін);
- органічні (листя, дерево, глина, камінь, шкіра);
- рециклінгові (вторинний папір, відходи виробництва, перероблений пластик);
- експериментальні (харчові продукти, побутові предмети, будівельні матеріали).

Варто зазначити, що ці категорії є умовними, оскільки межі вибору матеріалів визначаються виключно уявою та креативністю дизайнера. До прикладу, науковці А. Таккер і Д. Сан розглядають інноваційне використання у дизайні паперу, виготовленого повністю вручну, як матеріалу, що поєднує технологічні інновації та сталі екологічні практики, забезпечуючи не лише візуальну, але й матеріальну унікальність продуктів [9]. Вони підкреслюють важливість матеріальної основи у створенні рукотворних елементів, що формують у споживача відчуття справжності та залученості. Також використання рукотворного паперу, як зазначають дослідники, сприяє формуванню екологічної свідомості.

Оскільки різні матеріали та текстури формують відмінні колористичні й виражальні

характеристики, роботи, створені з урахуванням цих особливостей, набувають різного візуального сприйняття та викликають відмінні психологічні реакції. Це зумовлює потребу у здатності дизайнера відходити від усталених канонів застосування матеріалів, сміливо експериментувати з новими ресурсами та технологіями, наділяючи їх новими формами з метою досягнення художнього ефекту [7, с. 703].

Третій рівень типології засобів *hand made* окреслюється технічним аспектом, що передбачає застосування конкретних способів формування композицій та охоплює широкий спектр художніх прийомів і технік, що інтегруються у графічний дизайн. Їх використання дозволяє дизайнерам створювати як окремі візуальні елементи, так і цілісні композиції, що наділені унікальною пластичною мовою та здатні передавати складні емоційні стани.

Використання засобів *hand made* у графічному дизайні охоплює широкий спектр традиційних і сучасних технік, що характеризуються різноманіттям матеріалів, інструментарію та способів художньої реалізації. До цієї групи відносять традиційні образотворчі, ремісничі та рукодільні техніки, а також техніки об'ємної роботи й комбіновані методи. Узагальнено їх доцільно класифікувати за такими основними групами:

– графіка – охоплює гравюру (наприклад, ксилографія, лінорит), туш-перо, пастель, скетчинг;

– живопис, представлений різними техніками малярства;

– паперопластика – включає аплікацію, витинанку, об'ємні форми, а також спеціалізовані підвиди: орігамі, кірігамі, квілінг, скрапбукінг, паперкрафт;

– дрібна пластика – передбачає роботу з пластиліном, полімерною глиною та традиційною глиною;

– ниткографія – охоплює стрінг-арт, ізонитку, вишивку, в'язання та авторські техніки малювання нитками;

– змішані техніки (*mixed media*): колаж, штампування, деревообробка та використання нетипових матеріалів, зокрема продуктів харчування.

Запропонована схема дозволяє впорядкувати засоби *hand made*, які найчастіше інтегруються у дизайн-проекти (рис. 1).

Додатково у типології можна враховувати функціонально-комунікативний аспект – тобто, яку роль відіграють рукотворні елементи у проекті. Вони можуть виступати центральним композиційним ядром, створювати фонову текстуру, слугувати акцентним елементом або виконувати інтегровану роль у загальній візуальній структурі.

Популярність засобів *hand made* у сучасному графічному дизайні проявляється в активному використанні рукописних шрифтів, нестандартних матеріалів, створенні неповторних текстур, застосуванні колажів та інших технік ручної роботи у портфоліо дизайнерів і студій, а також у дизайнерських змаганнях. Зокрема, аналіз робіт-призерів міжнародного конкурсу «Pentawards» демонструє сталу тенденцію до використання рукотворності у дизайні пакування останніх років.

Серед цікавих проектів відзначимо розробку етикетки вина «Almatura» з вторинного паперу, до складу якої інтегроване насіння (рис. 2). Після використання продукту етикетку можна висадити у ґрунт, і вона проросте. Шорстка фактура та відмова від традиційної поліграфічної графіки на користь тиснення репрезентує ідею «другого життя» матеріалів. Етикетки для вина «Clos du Val» реалізовано у техніці колажу, де поєднано фотографічні зображення та уривки зі щоденникових записів, закріплені малярним скотчем (рис. 3). Завдяки випадковості у розташуванні елементів, використанню різних фактур та рукописної типографіки створюється ефект персоналізованого продукту. Такий прийом посилює емоційний зв'язок зі споживачем, адже кожна пляшка сприймається як носій власної історії. Фонові ілюстрації на пакуванні воскових олівців «Man-made Crajon» створені на основі малюнків квітів, виконаних власне цими олівцями. Ці малюнки органічно інтегровані в айдентику та комунікацію бренду, наочно показуючи властивості художнього матеріалу

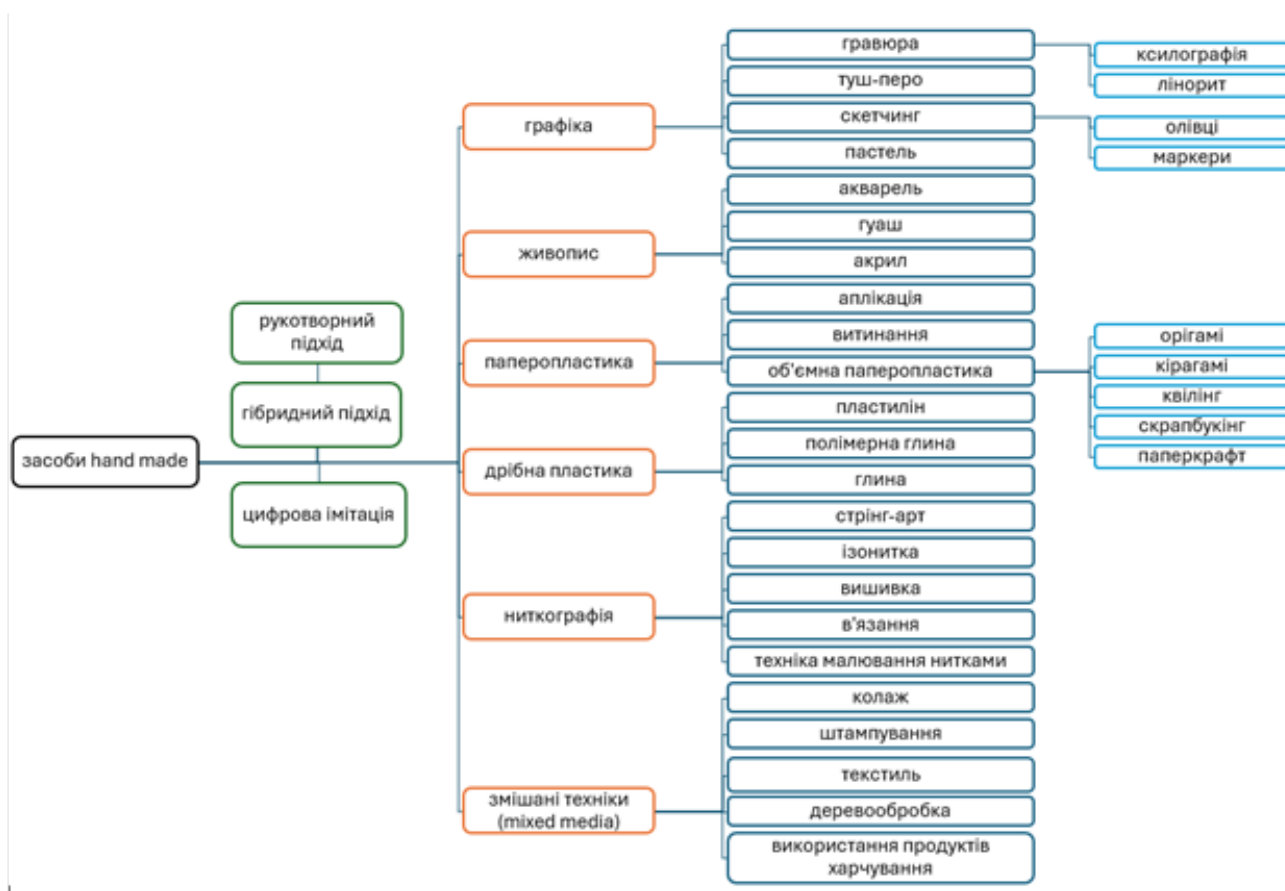

Рис. 1. Схематичне зображення типології засобів hand made у графічному дизайні

(рис. 4). У пакуванні пива «Velkororovický Kozel» (рис. 5) дизайн імітує техніку гравюри – детально промальовані лінії та штрихи, а також використання текстури дерева на фоні, створюють чітку асоціацію з ксилографією. Завдяки поєднанню «крафтової» металевої банки з додатковою «подарунковою» обгорткою, проект вирізняється влучним емоційним підходом до споживача.

Окрім конкурсних робіт, прояви рукотворності простежуються й у рекламі, дизайні айдентики тощо. Так, українська дизайнерка В. Федина у своєму творчому доробку часто звертається до акварелі як засобу створення абстрактних фонових ілюстрацій (рис. 6). Іспанська креативна агенція «Codea» вибудовує свою стратегію навколо поєднання графічного дизайну з традиційними ремеслами, створюючи унікальні комунікаційні образи, зокрема постери, виготовлені з каменю (рис. 7).

Висновки. Типологія засобів hand made у графічному дизайні як інструмент проектної практики охоплює матеріали, техніки та підходи до їх використання, що разом формують підґрунтя для створення інноваційних, естетично цінних та культурно значущих проєктів. Рукотворні засоби інтегруються у дизайн-розробки на різних рівнях: як повністю ручна робота, у гібридних практиках із цифровими технологіями або у формі цифрової імітації рукотворності. Кожен із цих підходів має свої переваги та обмеження, проте гібридні практики забезпечують оптимальний баланс між унікальністю ручної роботи та гнучкістю цифрових інструментів. Типологія засобів hand made включає також матеріальний, технічний аспекти. До матеріальних належать традиційні, органічні, рециклінгові та експериментальні ресурси; до технічних – різноманітні художні прийоми та техніки, такі як графіка, живопис, паперопластика,

Рис. 2. І. М. Самарін, Р. П. Пікасо. Креативна концепція з використанням вторинного паперу для бренду вина «Almatura». Іспанія, 2022 р.

Рис. 3. Дизайн-агенція «CF Napa Brand Design». Дизайн пакування вина «Clos du Val». США, 2024 р.

Рис. 4. М. Кавамура, Т. Цукамото, М. Мацуї. Дизайн пакування воскових олівців «Man-made Crayon». Німеччина, 2024 р.

дрібна пластика, ниткографія та mixed media.

Використання засобів hand made у поєднанні з цифровими технологіями дозволяє дизайнерам розширювати межі творчості: від

традиційного мистецтва й ремесел до гібридних форм, у яких поєднуються рукотворні й цифрові засоби. Рукотворні елементи можуть виконувати різні функції в проекті – бути центральними, акцентними або фоновими, що

Рис. 5. Ю. Гуцуляк. Дизайн лімітованого пакування пива «Velkoropovický Kozel». Україна, 2013 р.

Рис. 6. В. Федина. Фірмовий стиль для відпочинкового комплексу «Рестпарк». Україна, 2020 р.

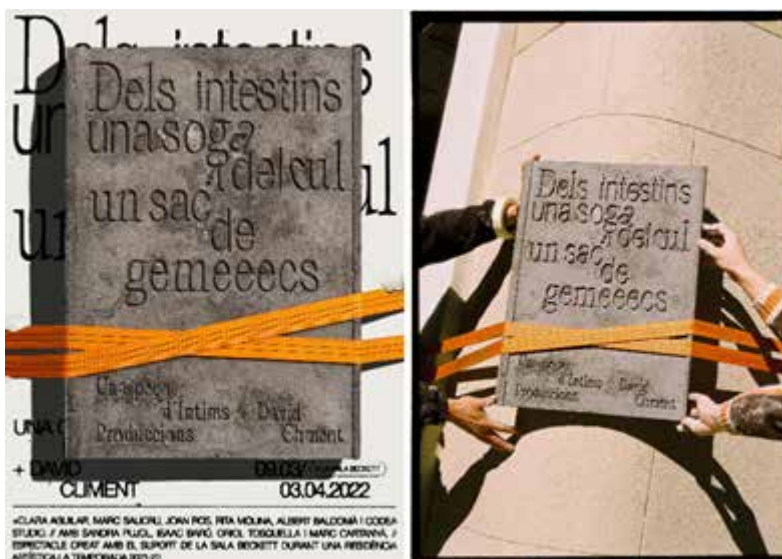

Рис. 7. Codea Studio: James. Постери. Іспанія, 2022 р.

дозволяє створювати композиції з багатшаровою візуальною та смисловою структурою. Такий підхід сприяє формуванню нових

методів візуальної комунікації, де рукотворність набуває сучасного значення в умовах глобалізованої індустрії дизайну.

Література:

1. Сбітнева Н.Ф. Тенденції розвитку сучасного графічного дизайну: повернення до рукотворності. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв* : зб. наук. пр. / за ред. Даниленка В. Я. Харків : ХДАДМ, 2015. № 4. С. 60–66. URL: <https://www.visnik.org.ua/pdf/v2015-04-09-sbitneva.pdf> (дата звернення: 20.08.2025).
2. Гальчинський В.А. Використання нових технологій в дизайні та впровадження сучасних матеріалів на прикладі Hand made течії / В.А. Гальчинський ; наук. кер. О.С. Гальчинська, І.О. Єрмак. *Наукові розробки молоді на сучасному етапі* : тези доповідей XVI Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених та студентів (Київ, 27–28 квітня 2017 р.). Київ : КНУТД, 2017. Т. 1 : Сучасні матеріали і технології виробництва виробів широкого вжитку та спеціального призначення. С. 534–535.

3. Савченко В.Г. Культурологічні аспекти практик handmade як форм декоративно-ужиткового мистецтва : дис. д-ра філософії з культурології. Харківська державна академія культури. Харків, 2023. 169 с.
4. Kermik J. Design and craft – a changing relationship at the heart of design education. *Design Education Asia Conference* (Hong Kong, 4-5 December 2012). Hong Kong : Hong Kong Design Institute, 2012. P. 1–10.
5. Atasoy S.N. The latest trends in graphic design: Handmade typographic posters. *New Trends and Issues Proceedings on Humanities and Social Sciences: Selected Paper of 6th World Conference on Design and Arts* (Zagreb, 29 June–01 July 2017). Zagreb, 2017. P. 335–342. URL: https://www.researchgate.net/publication/322323212_The_Latest_Trends_in_Graphic_Design_Handmade_Typographic_Posters (дата звернення: 11.07.2025).
6. Zoran A. Hybrid re-Assemblage – Bridging Traditional Craft and Digital Design. Massachusetts Institute of Technology. 2013. URL: <https://resenv.media.mit.edu/pubs/theses/zoran-phd.2013.pdf> (дата звернення: 11.07.2025).
7. Zhao J. Analysis and Research on Merging Handcraft into Graphic Design. *Applied Mechanics and Materials*. Trans Tech Publications, Ltd. 2012. Vol. 271–272. P. 701–704. DOI: 10.4028/www.scientific.net/amm.271-272.701.
8. Hansen N. Materials in Participatory Design Processes : PhD Dissertation. Department of Culture and Communication, Aarhus University, 2016 DOI: 10.48550/arXiv.1703.07187.
9. Thakker A., Sun D. Handmade papers: Innovation, Technology, and Design. *Journal of Natural Fibers*. 2023. Vol. 20, NO. 1, 2187505. P. 1–10. DOI: 10.1080/15440478.2023.2187505.
10. Сбітнева Н.Ф. Використання прийомів «hand made» в українському графічному дизайні XXI століття. *Zbior artykuiow naukowych. Konferenciji Miedzynarodowej Naukowo-Praktycznej «Priorytetowe obszary badawcze: od teorii do praktyki»* (Lublin, 30.05.2016 – 31.05.2016). Warsyawa : Wydawca : Sp.z.o.o. «Diamond trading tour», 2016. Str. 60–62.

References:

1. Sbitnieva, N.F. (2015). Tendentsii rozvytku suchasnoho hrafichnoho dyzainu: Povernennia do rukotvornosti [Trends in the development of contemporary graphic design: Return to handcraft]. In *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv: zbirnyk naukovykh prats. - Bulletin Kharkiv State Academy of Design and Arts*, (4), 60–66. Kharkiv: KhSADA Retrieved from: <https://www.visnik.org.ua/pdf/v2015-04-09-sbitnieva.pdf> [in Ukrainian].
2. Halchynskiy, V.A. (2017). Vykorystannia novykh tekhnolohii v dyzaini ta vprovadzhennia suchasnykh materialiv na prykladi Hand made techii [The use of new technologies in design and the introduction of modern materials on the example of the hand made movement] In *Naukovi rozrobky molodi na suchasnomu etapi. - Scientific developments of youth at the present stage* (pp. 534–535). Kyiv: KNUTD [in Ukrainian].
3. Savchenko, V.H. (2023). *Kulturolohichni aspekty praktyk handmade yak form dekoratyvno-uzhytkovoho mystetstva* [Cultural aspects of handmade practices as forms of decorative and applied art] (PhD Dissertation, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv) [in Ukrainian].
4. Kermik, J. (2012) Design and Craft – a changing relationship at the heart of design education, Design Education Asia Conference, Hong Kong.
5. Atasoy, S.N. (2017). The latest trends in graphic design: Handmade typographic posters. In *New Trends and Issues Proceedings on Humanities and Social Sciences* (pp. 335–342). Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/322323212_The_Latest_Trends_in_Graphic_Design_Handmade_Typographic_Posters.
6. Zoran, A. (2013). *Hybrid re-assembly – Bridging traditional craft and digital design*. Massachusetts Institute of Technology. Retrieved from: <https://resenv.media.mit.edu/pubs/theses/zoran-phd.2013.pdf> [in English].
7. Zhao, J. (2012). Analysis and research on merging handcraft into graphic design. *Applied Mechanics and Materials*, 271–272, 701–704. DOI: 10.4028/www.scientific.net/amm.271-272.701.
8. Hansen, N. (2016). *Materials in participatory design processes* (PhD Dissertation, Aarhus University, Department of Culture and Communication). DOI: 10.48550/arXiv.1703.07187.
9. Thakker, A., & Sun, D. (2023). Handmade Papers: Innovation, Technology, and Design. *Journal of Natural Fibers*, 20(1). DOI: 10.1080/15440478.2023.2187505.
10. Sbitnieva, N.F. (2016). Vykorystannia pryiomiv «hand made» v ukrainskomu hrafichnomu dyzaini XXI stolittia [The use of “hand made” techniques in Ukrainian graphic design of the 21st century]. In *Priorytetowe obszary badawcze: od teorii do praktyki. - Priority research areas: From theory to practice* (pp. 60–62). Warsaw: Diamond Trading Tour Sp. z o.o. [in Ukrainian].

Стаття надійшла: 25.08.2025

Прийнято: 09.09.2025

Опубліковано: 10.10.2025